

ÖN

ett skrivprojekt i fem delar

Ett skrivprojekt av Fredrik Sandström

Syfte

Eleverna får lära sig en metod för att strukturera och bygga upp en berättelse (i fem delar). I första delen får träna på att skriva något som är spännande.

Läraren reflekterar

Eleverna brukar skriva både mycket och bra efter de inledande övningarna. Med stöd av filmsekvenserna har de tydliga bilder av hur en krasch kan gå till. Som lärare får du avväga vilka scener som är lämpliga att visa. Det beror på vilken elevgrupp du har. Jag har använt Alive-scenen i en sexa och Lost-klippet i en sju. Om du har yngre elever kanske det räcker att punkta upp olika saker som kan hända (i kronologisk ordning).

Metod

Förklara att ni under en period ska skriva en text som handlar om att bli strandsatt på en ö. Varje lektion kommer eleverna att skriva olika delar av en berättande text. Inled med att titta på något av filmklippen [kraschen i Alive](#) eller [kraschen i Lost](#). Gå igenom alla tips nedan. Skriv upp dem på tavlan. En del av tipsen innehåller förberedande övningar.

Tips och förberedande övningar

- Knepet är att använda många verb, dvs det ska hända mycket. Eleverna försöker komma på så många ord som möjligt förekommande i klippen. Samla verben under de fem sinnen. Skriv upp dem på tavlan.
- Skriv meningar till några av verben. Tänk på att använda alla sinnen när du skriver: syn, hörsel, lukt, smak och känsel. Elevexempel: SYN: Jag tittar ut genom fönstret och ser hur den ena motorn brinner. HÖRSEL: Det smäller högt och bullrar konstant. LUKT: Det stinker bränd olja och en gasdoft sprider sig i kabinen. SMAK: Jag får en torr smak i munnen och biter mig i läppen. Jag känner smaken av mitt eget blod. KÄNSEL: Trycket ökar i kabinen. Jag trycks i fruktansvärda g-krafterna bakåt i mitt säte. Det gör ont i alla delar av kroppen.
- Ett annat knep är att läsaren måste lära känna karaktären och vara rädd för att denne ska skadas eller dö. Läsaren bör tycka om personen (se till att den gör något som upplevs positivt i inledningen). Låt eleverna fundera på vad personen kan göra. Skriv upp exempel på tavlan.
- Jag-form (kommer närmare händelsen).
- Skriv verben i presens (nutid).
- Låt läsaren ana vad som ska hända genom att lägga ut små ledtrådar (tidigt i texten) om vad ska hända.
- Undvik långa och målande person- och miljöbeskrivningar!

Del 1 Flygkraschen – att skriva spännande (förutsättningar)

Du befinner dig mitt ovanför Stilla havet. Det är din tredje flight inom loppet av några veckor. Du är trött, men allt har varit lugnt och gått enligt planerna. Tills nu. Det blåser storm och regnet slår mot fönsterrutan och blixtrar lyser upp himlen. Besättningen springer runt, skriker saker till varandra och du inser att läget är allvarligt. Plötsligt blir himlen upplyst av blixten, åskan mullrar och du hör en fruktansvärd smäll. Innan du hinner tänka faller syrgasmasken ned. Planet har tappat sin bakre del och planet sjunker nu i rasande fart.

Arbetsuppgiften

Nu får du fortsätta: Beskriv vad som händer från första skakningarna i planet ändå till sekunden innan kraschen. Du kan börja så här:

Jag nickar och ler mot flygvärdinnan som passerar. Bredvid mig sitter en gammal dam. Vi småpratar och jag får reda på att hon är rädd för att flyga. Jag försöker lugna henne. Jag förklarar att det är vanligt med dåligt väder på denna sträcka, men hon blir inte övertygad. Plötsligt skakar planet till.

Tillvägagångssätt

- Skriva ca 10-15 minuter.
- Läsa varandras (parvis)
- Ge förslag på hur kompisen kan fortsätta eller peka på saker i texten som kan göras annorlunda.
- Fortsätt skriv!

DEL 2 - Skriva miljöbeskrivning

Syfte

Eleverna får i förberedande övningar träna på typiska inslag i en miljöbeskrivning. I del 2 får de därefter fortsätta sin berättelse med fokus på omgivningen.

Läraren reflekterar

Eleverna brukar tycka att det är spännande att "gå in i djungeln" och låta sin huvudperson råka ut för diverse otrevligheter, vilket är ett viktigt inslag i beskrivningen av miljön.

Personen ska påverkas av omgivningen. Uppmuntra eleverna att använda alla sinnen, framförallt hörsel och doft som ofta glöms bort.

Metod

Del två inleds med att huvudpersonen ska leta efter föda och utforska ön. Förklara att det är ett vanligt berättarknep att "hoppa över" tid. Allt behöver inte berättas. Här hoppar vi över allt som har med kraschen och den efterföljande paniken som kan följa. Börja med att gå igenom tipsen för miljöbeskrivningar och gör de korta förberedande övningarna. Tipsen anslås i punktform någonstans i klassrummet.

Tips och förberedande övningar

- Bestäm tid och plats, men berätta inte var du är och vilken tidpunkt det är – låt det framkomma indirekt genom vad du ser och gör. Att göra så kallas att gestalta. Skriv inte "Det är natt". Skriv "Mörkret tränger sig in omkring mig, palmerna är nu bara silhuetter och ljuden från havets vågor får sällskap av cikador. De värsta ljuden är några låga morranden och skall som verkar komma från någon typ av räv eller vildhund." Gör några korta skrivövningar, till exempel stranden-på morgonen eller djungeln-på kvällen. Eleverna kan parvis komma på några förslag som delges i hela klassen.
- Låt personen röra sig i miljön (blir mer omväxling). Låt eleverna beskriva *hur* personen kan ta sig fram (till exempel trevar, går försiktigt, kryper, undersöker, trippar, springer, rusar osv). Skriv förslagen på tavlan.
- Låt personen bli påverkad av vad den ser och upplever. Tre korta övningar om hur personen reagerar och gör när: A) En orm slingrar sig ned från ett träd och hänger mitt framför ansiktet. B) Personen kliver på en gren som är en del av en fälla. Om personen lyfter på foten blir den tillfångatagen. C) Solen går ned och mörkret lägger sig snabbt. Låt eleverna spåna parvis och lyft exempel i helklass.
- Använd sinnen alla sinnen. Glöm inte bort hörseln (vindens sus låter som introt till Metallicas nya låt) och dofter (framkallar ofta minnen).

Del 2 Utforska ön – Förutsättningar och arbetsuppgift

Skriv om vad du ser när du kvicknar till, hur det ser ut, var du skulle kunna bo, hur och av vad du bygger ditt hus? Du bestämmer själv vilka saker du fick med dig i fickorna, men det är inga helikoptrar eller andra osannolika saker. Detta avsnitt sträcker sig över ca ett dygn då du själv utforskar stället du har hamnat på. Du möter **inte** någon annan människa under tiden. Skriv om vad du ser när du går omkring, hur det ser ut, låter, luktar och känns. Skriv från ögonblicket när du går in i djungeln till du hittar, som till synes verkar vara, ett övergivet hus.

Du kan börja så här:

Vattnet är glittrande blått och vågorna rullar sakta upp mot mina fötter. Jag blickar ut över havet och ser ingenting, bara horisonten långt, långt bort. Jag vänder mig bort från havet och betraktar ön. Palmer och annan tät vegetation står som en vägg framför mig. Vägen till mat och dryck känns oändlig. Jag tar några första trevande steg och plötsligt står jag öga mot öga framför djungelns port.

Tillvägagångssätt

- Skriva ca 10-15 minuter.
- Läsa varandras (parvis)
- Ge förslag på hur kompiserna kan fortsätta eller peka på saker i texten som kan göras annorlunda.
- Fortsätt skriv!

Fler tips för de som vill

- Använd liknelser och metaforer: "Skogen susar hotfullt som en kör av illvilliga röster" eller "Jag känner det som om jag, fortfarande på land, simmar bland vrakspillror och försöker gripa tag i något att hålla mig i"
- Låt platsen bli levande genom att beskriva naturföreteelser och växter som varelser med egen vilja. Ett träd kan exempelvis "sträcka sina grenar" mot dig, en klippa "reser sig" och mörkret om natten kan "tränga sig på och sluta sig..."

DEL 3 - Personbeskrivning

Syfte

Eleverna får lära sig en metod för att strukturera och bygga upp en berättelse (i fem delar). I tredje delen får träna på att beskriva och levandegöra en person.

Läraren reflekterar

Att levandegöra personer brukar vara lite knepigt. Lägg därför tid på de förberedande övningarna och gör fler om det behövs. Själva mötet med den konstiga figuren i huset kan delas in i korta scener (för att eleverna inte gå för fort fram och missa möjligheten att levandegöra personen), till exempel A) Första mötet. B) Huvudpersonen kliver in i huset och observerar. C) Figuren tittar misstänksamt när huvudpersonen slår sig ned vid köksbordet. D) Trevande samtal där figuren uppträder hotfullt. E) Huvudpersonen vill därifrån, men figuren insisterar att hen ska vara kvar. F) Fråga om övernattnings. G) Gå till sängs.

Förberedande övningar – att gestalta

Personens egenskaper och sinnestillstånd ger eleverna möjlighet att gestalta och levandegöra personen. Eleverna jobbar i par och kommer på förslag. Skriv upp på tavlan.

1. Tänk dig en argsint person. Skriv vad personen gör som visar att den är argsint. Du får INTE nämna att personen är arg, ilsken, irriterad osv.
2. Tänk dig en hjälpsam person. Skriv vad personen gör.
3. Tänk dig en person som är lycklig. Skriv vad personen gör utan att berätta att personen är lycklig.
4. Föreställ dig en person som är i chock. Vad gör den?

Metod och uppgifter

Berätta för eleverna att huvudpersonen kommer att möta en person i ett hus mitt i djungeln. Innan eleverna börjar skriva bör de fundera på:

- hur personen ser ut (kön, ålder, längd, vikt, klädsel, speciella kännetecken),
- vad som omger personen (familj, kompisar, yrke, bostad),
- vilka egenskaper som kännetecknar personen? Både positiva och negativa!

Eleverna kan göra en tankekarta eller rita en bild av personen och anteckna kännetecken och egenskaper.

Ön del 3 Du är inte ensam – förutsättningar

På din jakt efter föda kommer du längre och längre in i djungel. När mörkret lägger sig inser du att det är för sent att vända om. Plötsligt ser du ett litet hus en bit bort. Det lyser i fönstret. Du tar dig modet att gå fram och knacka på. Dörren öppnas och framför dig står, ja, vem då?

Arbetsuppgift

Du ska skriva en text från det att du knackar på dörren fram till att du till sist får lägga dig och sova i personens hus. Låt mötet bli trevande, osäkert och lite läskigt.

Du kan börja så här:

Mörkret lägger sig och jag inser att jag måste tillbringa natten i djungeln. Jag ser mig omkring och ser till min förvåning ett litet hus några 100 meter framför mig. Jag samlar ihop mina saker och masar mig sakta fram mot dörren och knackar på.

Tillvägagångssätt

- Skriva ca 10-15 minuter.
- Läsa varandras (parvis)
- Ge förslag på hur kompisen kan fortsätta eller peka på saker i texten som kan göras annorlunda.
- Fortsätt skriv!

DEL 4 - Dramaturgi

Syfte

Eleverna får träna på att skapa dramaturgi i en berättelse.

Läraren reflekterar

Många elever "hastar" förbi det mest spännande avsnittet i sin berättelse. Ofta beror det på att när eleven närmar sig slutet av händelsekedjan orkar denne inte hålla samma nivå som tidigare. Därför är det lämpligt att dela upp skrivandet under tid. På samma sätt som hela berättelsen planeras bör även stegringen planeras i punktform innan eleverna börja skriva.

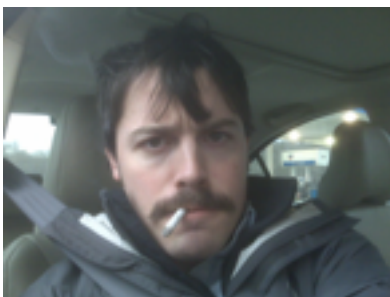
Genomgång inför del 4 – Konsten att höja pulsen (stegra konflikten)

Förklara hur den klassiska dramaturgin är uppbyggd genom att punkta upp följande på tavlan:

- Ett problem uppstår (t ex att huvudpersonen utsätts för fara/hot)
- Problemet växer
- Möjliga utvägar testas
- Point of no return (vad ska hända?)

Inledande övning

Använd många verb. Det ska hända mycket, både utanför och i kroppen hos huvudpersonerna. Personerna agerar, reagerar och tänker kring det som händer. Låt personerna bli påverkade, både i tanke och kropp av händelserna. En inledande skrivövning kan vara att låta eleverna beskriva en person som blir rädd eller upprörd. Eleverna skriver vad personen *tänker*, *gör* och *hur kroppen reagerar*. Använd gärna en bild som utgångspunkt. Exempel på teman till bilderna nedan: Ensam hemma, Vilse i skogen, Förbannad.

http://media.lektionsbanken.se/2013/04/800px-Scared_Crying_Child.jpg

http://media.lektionsbanken.se/2014/03/Forest_dark.jpg

http://media.lektionsbanken.se/2014/03/Angry_mustache.jpg

Arbetsuppgift – förutsättningar och uppgiften

Du får tillbringa natten i huset hos den okända och märkliga personen. Du sover oroligt. På morgonen när du vaknar står personen med en kniv mot din strupe. Uppgiften är att skriva en text med start i ögonblicket när du vaknar. Tänk på att beskriva dina tankar, hur kroppen reagerar och vad du gör. Du lyckas komma undan, men faran är dock inte över. Personen följer efter dig. Försök att göra en stegring av händelser, t ex att personen kommer närmare och närmare, eller att det dyker upp andra personer som också jagar dig, eller att du fastnar i en fälla, eller du blir tillfångatagen och tvingas fly igen.

DEL 5 - Konsten att avsluta

Syfte

Eleverna får lära sig en metod för att strukturera och bygga upp en berättelse (i fem delar). I femte och sista delen tränar eleverna på att avsluta.

Läraren reflekterar

Nu är det dags att försöka skriva ett trovärdigt och bra slut. Slutet fungerar ungefär som stunden i omklädningsrummet efter matchen. Tempot går ned (efter point-of-no-return) och både huvudpersonerna och den som läser får tid till eftertanke. Ofta vill eleverna avsluta ganska snabbt efter klimax, men läsaren behöver tid att smälta berättelsen. Därför är det viktigt att betona vikten av avslutningen. Avslutningen börjar i point-of-no-return.

Förberedande övningar – att avsluta

Eleverna jobbar parvis och muntligt. När surret lagt sig kan några elevexempel lyftas i helklass. Läraren ställer du följdfrågor så att berättandet fortsätter. Låt eleverna fundera på vad som skulle kunna hända efter följande situationer:

- En ekonomiskt hårt ansatt familj satsar sina sista pengar på lotteri (klimax) och de förlorar.
- Ett par är med om en bilolycka och hamnar i medvetslöshet. En dag öppnar de ögonen och är oskadda (klimax).

Hur ska det sluta?

Eleverna har tre alternativ när de skriver slutet:

- Lyckligt slut. Räddningshelikoptrar eller liknande är på väg. Din avslutning börjar när du sitter i helikoptern och är på väg därifrån.
- Olyckligt slut. Du blir kvar på ön eller ännu värre... dör av någon anledning. Avslutningen börjar när du dör eller när du inser att du blir kvar.
- Öppet slut. Antyd något, men sluta innan du berättar fortsättningen. Du kan gå tillbaka till stranden och spana efter fartyg, eller gå upp på ett berg och sätta igång en eld, eller hitta en kommunikationscentral på ön, eller en walkie talkie, eller stöta på ännu fler människor, eller.....

Metod

- Eleverna planerar sitt slut utifrån ovanstående alternativen. Skriv i punktform.
- När planeringen är gjord skriver eleverna ca 10-15 minuter.
- Eleverna läser varandras (parvis).
- Ge förslag på hur kompisen kan fortsätta eller peka på saker i texten som kan göras annorlunda.
- Fortsätt skriv!

Lgr 11 Förmåga

Formulera sig och kommunicera i tal och skrift, följa språkliga normer.

Centralt innehåll

Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Kunskapskrav

Eleven kan skriva olika slags texter med **tydligt** innehåll och **väl** fungerande struktur samt **god** språklig variation. I texterna använder eleven grundläggande regler för stavning, skiljetecken och språkriktighet med **god** säkerhet. De berättande texter eleven skriver innehåller **välutvecklade** gestaltande beskrivningar och **välutvecklade** handlingar.